

הלכות פסח סימן תסא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טו]

הוא חד שצוואתו⁽³³⁾ וכו', קרימה קעליא שפאין בו ספקא⁽³⁴⁾ וכו', אם גם בקרימה גופא יש בו ספקא⁽³⁵⁾.

33) ושיעור קרימת פנים, כתב בשו"ת שבט הלוי (חיו סי' נה) שהוא אינו קרימת פנים גמורה שהיא סימן על גמר האפיה, אלא די בקרימת פנים פחותה שהיא סימן על כך שהמצה הגיעה לשליש או חצי אפיה, והוא כעין השיעור של מאכל בן דרוסאי בבבלי, ובמבואר בתוס' (מנחות נו. ב ד"ה תשמעין), וכיון שהגיעה לשליש או חצי אפיה נחשבת היא לאפיה ואינה מחמיצה [וראה חזו"א אר"ח סי' קכ ס"ק יז ד"ה ומשיכ]. וכמו לענין הצולה בשר בשבת, שכתב המשנ"ב לעיל (סי' שיה ס"ק א) בשם הרמב"ם, שאף אם צלאו רק כמאכל בן דרוסאי נחשב לצלוי וחייב חטאת [וראה שם פרטי דינים בזה].

ומצה שקרמו פניה או שאין חוטים נמשכים ממנה אבל בתוכה היא עדיין רכה, דעת החזו"א (חוט שני פסח פ"ב ס"ק ט אות א ו-ד) שכיון שהלכה פסוקה היא שקרימת פנים או אין חוטים נמשכים הם סימנים על אפיה המצה, אין לחוש שמא רכותה הוא סימן לכך שהמצה לא נאפתה אף אם היא טראית קצת כבצק, ובפרט כשהיא טראית אפיה מבפנים, ואף אם התנור חם מאד [שהוא ממהר לאפות את פני המצה קודם שתאפה בתוכה], דעת הגר"י קרליץ (שם אות ג) שאין לחוש שמא קרמו פניה ובתוכה אין היא אפיה, אלא שלבתחילה יש לדחות מזה.

34) וגדר השיעור בזה, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שם אות ה-ו) שהוא כשיש על המצה מראה לבן ללא הברקה, אבל אם יש מראה קצת חום כבצק והוא מבריק, יש לחוש שאין זה קרימת פנים.

35) ואם מצד אחד נאפתה המצה אפיה גמורה יותר מקרימת פנים, ומהצד האחר נראה כמראה הבצק ואי אפשר להכריע אם הגיעה לשיעור קרימת פנים, כתב בשו"ת שבט הלוי (חיו סי' נה) שבמצות שלנו שהן דקות, אם מצד אחד נאפתה המצה אפיה גמורה, מן הסתם נאפתה אף בצד השני על כל פנים כשיעור קרימת פנים [והוא כעין מאכל בן דרוסאי שהוא שלישי או חצי אפיה], ומשום כך מי שאינו בקי בשיעור קרימת פנים, כתב שם שיש לו להשאיר את המצה בתנור עד שתאפה על כל פנים מצד אחד אפיה גמורה כדי לצאת מכל ספק.

[שטה"צ ס"ק ג]

36) וצד קרימת פנים, צ"ל לעיל בסימן תנד קע"ה ה וקמ"טנה בודנה שם⁽³⁶⁾. 36) שכתב (ס"ק כו), שדי בקרימת פנים של צד אחד, או הצד שלמעלה שבנגד האש או הצד שלמטה המדובק לתנור, אכן כתב שם בשם הגר"א דהיינו דוקא אם הפת דקה, אבל אם הפת עבה צריך קרימת פנים משני הצדדים, וכן כתב החזו"א (או"ח סי' קכ ס"ק יז ד"ה ואמנם) שבמצה דקה די בקרימת פנים של צד אחד.

ולגבי מצה עבה הרבה ובפרט אם היא קרובה לעובי טפח, כתב הכף החיים (ס"ק לג) שאין לסמוך על קרימת פנים משני הצדדים, ויש לבדוקה אם אין חוטים נמשכים ממנה [וראה במשנ"ב לעיל (סי' תס ס"ק יז) ובביה"ד שם (סי' ד"ה פת)].

ואם אין החוטים נמשכים ממנה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תנד ס"ק כז) שאף בפת עבה די בכך, שזהו סימן שנקרמו פניה היטב משני הצדדים.

ומצה שיש בה כפל שאינו דבוק למצה, כתב החזו"א (שם ד"ה ואם) שהיא נחשבת כשתי מצות, ולכן קרימת פניה בצידה האחר אינה סימן לאפיה של החלק השני, וצריך קרימת פנים משני

צדיה. ואם הכפל דבוק במצה, הסתפק החזו"א (שם) האם אופן זה נחשב כשתי מצות וצריך קרימת פנים אף מהצד העליון, אם לא. אמנם כתב שם, שכל זה אינו אלא כשהואים שלא קרמו פניה בצד העליון, אבל מן הסתם אין לחוש לכך, משום שאין הכפל מונע את קרימת פניה ואפיה בצד העליון, ואף שמצה כפולה אסורה כמבואר ברמ"א להלן (סי' ה), מימי אין הטעם משום שמא לא נאפה מוקם הכפל, אלא היא חומרא אף כשקרמו פניה, מחשש שמא החמיץ מוקם הכפל קודם אפיה.

[משנ"ב ס"ק טז]

א"ל אפלו לקמה על-קנת להסויה תכף גס"פן יש לנקרה⁽³⁷⁾, כי תוכל לבוא לידי קמץ אפלו בשהקה מרעטח⁽³⁸⁾.

37) אבל הטטל את המצה במרדה על מנת להעבירה בתנור ממקום למקום ולא הוציאה מחוץ לתנור, כתב החזו"א (או"ח סי' קכ ס"ק יז) שאין לחוש שמא תחמיץ המצה בעודה על המרדה כיון שאינה דבוקה בו, שאם לא כן לעולם כשמכניס את המצה לתנור במרדה יש לחוש שמא תחמיץ קודם אפיה, וביאר שם, שמה שהתחילו לנהוג מומן הגר"א (תוס' מעשה רב אות מה) להכניס את המצות לתנור במקלות ולא במרדה, אינו משום החשש הנ"ל [שהרי אף כשמכניס במקל נוגעת המצה מעט במקל] אלא משום החשש שמא יתן מצה על מרדה כשהיא חמה מחוץ לתנור והיא תחמיץ [אמנם למעשה מנהגו היה להקפיד שלא להפוך את המצות בתנור (ארחות רבנו ח"ב ע"ב לה)].

מאידך, בשו"ת רברי מלכיאל (חידוסי סי' כא ס"ק יט) כתב, שאסור להגביה את המצה במרדה אף בתוך התנור קודם אפיה, משום שיש לחוש שמא תחמיץ בעודה על המרדה שאין שולט שם חום התנור, וה"א (בוטשאטש ד"ה כתבו) כתב, שיש להיזהר שלא להניח את המצות בתנור כלל קודם אפיה, וכן משמע במנהגי החתם סופר (פ"י אות ו).

38) ואף לקחתה על מנת להחזירה מיד, מבואר בביה"ד (ד"ה ויש) שלכתחילה אסור, שמא ישהה את המצה מחוץ לתנור ותחמיץ.

[ביה"ד ד"ה ויש לזהר]

דאפלו בספק אם היטין נפשכין אין להקל בדיעבד אפלו בהפסד קרבה, והוא ספק דאורייתא⁽³⁹⁾.

39) ואם לא פרסה כרי לראות אם חוטים נמשכים ממנה אם לא והחזירה לתנור, כתב הש"ע הרב (ס"ז) שאם קרמו פניה קצת כשהוציאה הרי היא מותרת, ואין לחוש שמא כשהוציאה בתחילה היו חוטים נמשכים ממנה, ויש לצרף באופן זה את שיטת הפוסקים שמתירים מצה שחוטים נמשכים ממנה [והביאם הביה"ד בתחילת דבריו].

וכן לענין המרדה שהוציאו בו מצה שחוטים נמשכים ממנה, כתב הש"ע הרב (ס"ז) שאף שלכתחילה אין להוציא בו מצות אחרות, מימי בדיעבד אם הוציאו בו מצות אחרות יש לסמוך על הפוסקים הנ"ל ולהתיר.

[משנ"ב ס"ק יז]

ולקמן יהלולה שקשה לו לאכל מצה [בשה"ה⁽⁴⁰⁾ וכו', לכתחלה לשרות מצה במים⁽⁴¹⁾ וכו', שלא יקנה שריי מעת לעת, דכבוש כמבשלת⁽⁴²⁾].

40) והוא הדין אדם שקשה עליו הלעיסה מהמת שחטרות לו שינים וכדו', כתב הערוך השלחן (סי' ח) שמותר לו לשרות את המצה במים.

41) ולענין כיצד לשער שיעור כוית במצה השרייה במים ותפחה, המשך במילואים עמוד 28

מילואים תְּלֻכּוֹת פֶּסַח סִימָן תַּסֵּא

המשך מעמוד קודם

30 והחזירא (אריה סי' קכ ס"ק יז ד"ה כ"י במ"ב) כתב, שהייתו דוקא כשעבר זמן מרובה מן האפיה, שיחכן שמחמת יבשותה אין חוטים נמשכים ממנה, אבל אם עבר זמן מועט מן האפיה, אם אין חוטים נמשכים ממנה הרי זה סימן שהיא נאפתה אף אם היא נצטננה.

ומשנ"ב ס"ק טו

הי לא אָתִי לִידֵי תַמּוּזִין⁽³¹⁾ וכו', אִינְקָה בְּקִלְלָה לְחֵם בְּקֶצֶק⁽³²⁾.

31 ואף אם הרציאה מן התור כשהיא קשה וקרמו פניה משני צדדיה [שהוא שיעור אחד כדלהלן], ולאחר מכן היא נעשתה רכה, כתב הכ"ק החיים (ס"ק לז) שאין לחוש כלל שמא לא נאפתה, משום שדבר זה נעשה מחמת האור, ובפרט בזמן הגשמים אם מניחים את המצות מכותות זו על זו.

32 ואף אם אוכלה מד באופן שאין לחוש שתחמיץ, מימי אינה לחב ולא יוצאים בה ידי חובה, וכמבואר בבית הלל (ד"ה ויש).

לסמוך על כך שאין חוטים יוצאים ממנה [הרי היא נבחרה כבר בהוצאתה מן התור כנ"ל], אין זה אלא במצד עבה וקטנה שהורידה הציחה עד שנצטננה.

ואם עבר זמן מרובה מהאפיה, כתב החזירא (שם ד"ה כ"י במ"ב) שאין טלול המצת סימן על אפיה, שאפשר שמחמת יבשותה אינה נפרכת בטלולה.

29 ולחוש שמא במקום זה אין חוטים נמשכים ממנה ובמקום אחר חוטים נמשכים ממנה [וכן בקרימת פניה או טלולה], כתב החזירא (שם ד"ה וכן ד"ה ומהו, וסי' קכא ס"ק יט) שכן שנילושה בשורה ואף חוב התור שורה בכלול, מן הסתם היא נאפתה בשורה, ואין לחוש לכך אלא אם כן ניכר שבמקום אחד לא נאפתה יפה, שאז צריך לבודקו ואין לסמוך על כך שבשאר המקומות היא נאפתה יפה, וכמבואר במשנ"ב להלן (ס"ק טו).

ומשנ"ב ס"ק יד

לֹא בְּיָמֵן שֶׁנֶצְטַנְנָה⁽³⁰⁾.

תְּלֻכּוֹת פֶּסַח סִימָן תַּסֵּא

המשך מעמוד טא

המים עצמם, כתב בהגהות רעקיא (ש"ע יו"ד סי' קה ס"א) לענין בלילות איסור בהיתור, שנהגו להתיר כל שלא היה שריו מעת לעת באותם המים בלא הפסק.

ושע"צ ס"ק טח

דְּכַבֵּשׁ מִפְּלִיט וּמִכְלִיעַ, לֹא קִבְּשֵׁל⁽⁴³⁾.

43 ולענין מרור כבוש, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תעג ס"ק לח) שיש אומרים שכבוש כמבושל אינו אלא בחומץ ולא במים [ראה בי"ד יו"ד סי' קה ד"ה וכתב], ויש לסמוך על כך בדיעבד בהרי"ף, משום שאין מתבטל טעמו בכבשה במים, אבל בעלים של מיני המרור אין לסמוך על כך [וראה במשנ"ב לקמן (סי' תרמח ס"ק נד)].

כתב לעיל (סי' קסח ס"ק נד) לגבי פירודי לחם שיש בהם כזית והתבשיל, שמה שהלחם התנפח על ידי המשקה אינו מצטרף לכזית, לענין ברכת המוציא וברכת המזון, ומצה רכה הנעושה כספוג, כתב לקמן (סי' תפז ס"ק א) שאין צריך למתכה, אלא משערים בה שיעור כזית כמות שהיא, וכתב בשע"צ שם (ס"ק ז) שהוא הדין לענין ברכת המזון משערים את הכזית במצה זו כמות שהיא [וראה שע"צ לעיל (סי' רד ס"ק א)].

42 דוקא כששרייה מעת לעת ברציפות, אבל אם היתה שרויה כ"ג שעות הוציאה ואחר כך שב ושרה אותה עוד כ"ג שעות, כתב הפמ"ג (סי' תעג א"א ס"ק יד) לענין מרור הכבוש שאין זה כמבושל, ואף אם הוציאה זמן מועט קודם שעבר המעת לעת ושב ושרה אותה באותם

תְּלֻכּוֹת פֶּסַח סִימָן תַּסֵּא

המשך מעמוד 122

אחת עם המצת ולהתירה, אם יהיה עוד צד להקל, החזירא (אריה סי' קכ ס"ק יז ד"ה כתב), שאף באופן זה אסור משום חומרת כפולה.

57 ואיסור מצה כפולה, כתב החק יעקב (ס"ק יח) שאינו אלא חומרא ואין לו מקור במש"כ [ראה שע"צ (ס"ק מ)], ובטעם הדבר ביאר החזירא (שם ד"ה מצה), שהרי אף אם אין האש שולטת במקום הכפל לאפותו מיד, מימי בזמן מועט הוא מתחמם בחום של יד סולדת בו ואינו מחמיץ, ובפרט במצות שלנו שהן זקות והתור חם מאד, וכל החשש שמא החמוץ מקום הכפל קודם אפייתו אינו על פי סודר ההלכה אלא מנהג להחמיר.

ומשנ"ב ס"ק נז

אִסְרִין אוֹתָהּ⁽⁵⁸⁾ וכו', כָּבֵל הַפְּצָה⁽⁵⁹⁾ וכו', שְׁחִמְץ בְּפֶסַח כַּמְשֵׁהוּ⁽⁶⁰⁾.

58 ואיסור זה של מצה כפולה, כתב הש"ע הרב (סי' תס ס"א) שהוא בין באכילה ובין בהנאה, וכן משמע במשנ"ב להלן (ס"ק לה).

ומשנ"ב ס"ק נה

וְאֶפְלוּ לֶשׁ לֹו סֶפֶק בְּזֶה, אֶסְרֵיהּ⁽⁵⁵⁾.

55 ובאופן זה שלא קרמו פניה במקום הכפל, מבואר לעיל (ס"ק טו) שהוא אסור מן התורה ואינו רק חומרא משום כפולה [וראה שע"צ (ס"ק מד)].

ומשנ"ב ס"ק נו

לְשֵׁלֵט שֶׁם בְּכַח לְאַפּוֹחַ מִיָּד⁽⁶⁶⁾, חִשְׁיָן שְׂאֲרָהֶי וְהִכִּי נִתְחַמְצָה⁽⁶⁷⁾.
56 ואף שלענין אפיית מצה עבה, מבואר בש"ע לעיל (סי' תס ס"ה) ובמשנ"ב שם (ס"ק ח) שהיא כשרה אף בעבה יותר מעובי הכפל, כתב הערוך השלחן (ס"א) שקבלה היתה ביד הקדמונים שכשעני גושי עיסה דבוקים זה בזה אינם נחשבים לעיסה אחת, ואין האש שולטת בהם יפה כמו ששולטת בעיסה אחת אף אם היא עבה יותר.

ובאופן שהכפל רבוק למצה במשיכה [שאם יפרדו ינשכו זה מזה], כתב הבית הלל (ד"ה זו) שיש להקל ולהחשיב את מקום הכפל כעיסה

הלכות פסח סימן תכא סא באר הגולה

(טז) ק"ם (י) לכן (ר"ט) ולהתחזקה, כי תוכל לבוא לידי חטויין (טהורין): ד (יז) * יוצא אדם ממצה (ח) [ז] שרויה, ר בנותא שם מיא וכרי יוכי

שערי תשובה

נמשכן, כי בריאה זו לא שיבא אדם שגבר שקטה נטויה אחר שפוזצה מן הסוד ונצטננה, וראה קה עכ"פ ריעתא מבפנים שמורה שלא נאצית יפה מבפנים, או ביט פני הפנה, ואם יראה שרואי קרמו פניה ואין שום ספק בהקדמה יש להמיר אצל אם הם מתקרמה של המצה יש לו ספק אם זה מושב קריטה או לא, הוא ספק פרת ואסור אפילו בהפ"מ ישמחת חי"ט, ולא עוד אלא שפממות העבות פאטר נצטננה עשוב א"א להכחין אם החוטיין נמשכים וצנו יראין פה ריעותא מפנים, צריך שיקרמו פניה טעני צדדין צד העליון צד השחתת, אבל אם קרמו פני המצה טעני צדדים קריטה עעליא שאין בו ספק יש להמיר דלי חשש ונגמגום ק"ל, ובאותן מצות שהשאלה עליהם ושכבר קנה יום שלישי לאצטנן, שוב לא אפטר לברק בקליבת חוטיין, ואם יאה איהן ספק ונגמגום בקריטתן יפה הורה הוה"ה לאסור, עכ"ל: [D] שרויה, במים, עבחיט.

באר הלכה

לאשמעינן דלא מקרי לחם, וטונו אפילו בשרויה לאכל מיה, ודבראי לא נהמחצנה צדדין, ובאפילו למה דמחמרין לציל בסימן חטב בתקנה העשה ספה ואפילו בשחת משעור מיל, אף-על-פירכן פשוט דשעור מל' שהאט בעינן על-כל-פנים וברגע אהת לא תחמיין, וכבר נכתבו שם בזה בשם מאמר מרדכי קעין זה, אבל פשהה שעור מיל ואפשר אף פפחות מזה מודה הסוד; ובתורה שהגזירה שלא לקח כרי' ולהתחזקה, ומשעור אפילו רוצה להתחזקה מיה, הנה רק לכתחלה ומשום שמה ישעה ונבוא לדי חמיון, ולכן זכור, וראה דאפילו בספק אם החוטיין נמשכן אין להקל בדיעבד אפילו בהפ"מ מזה, וראה ספק דאורזתא⁸⁹, וכן פסק בשארית יוסף וחק"ע ז"ל וכו' בידעיה סימן פ: * יוצא אדם וכו'.

להתחזקה תכף גם-כן יש להמיר⁹⁰, כי תוכל לבוא לידי חטויין אפילו בשהיה מועטת⁸⁸ בין שנתחממה מהם הסוד, ובכפי שנתבאר לציל בתנ"ט בסעיף א וסעיף ב. ומכל מקום אם עבר והוציאה והתחזקה מיד (כ) אין לאסור: ד (יז) יוצא אדם וכו', הג"ה (ס) דיעבד, ולקמן ולחולה שקשה לו לאכל מזה הבהרה⁹¹, מטר אפילו לכתחלה לשרות המצה במים⁹², (כט) אף צריך להמיר שלא יהיה שרוי מעת לעת, רכבוש פמבשליש⁹³: (יח) שרויה, במים, ואם מתר לשרותה בשאר משקין ומי-פרות או במקרה, יש דעות בין הפוסקים: (טז) יש אומרים דאסור, לפי שהן מפייעין את טעם המצה, שוהגין בה טעם שלהן, (ל) גיש איקורים, נוקא על-ידי בשול מפיג טעם מצה ולא על-ידי שרויה, (לג) וצ"ל נון או חולה שאי אפשר לו לאכל מצה שרויה במים, מטר לו לשרותה בין או בשאר משקין, אבל שאר כל אדם שאכל מצה שרויה בשאר משקין חוץ ממים לא יצא ידי חובתו הצריך לומר ולאכל מצה אחרת, בין הפחת של ברפת מצה בין הפחת של אפיקומן, וכל זה נוקא בפשוטה את (לג) המצה בתן, אבל להטביל אותה בתן.

שער הציני

(כז) פוסקים: (כז) והנה בחק"ע ז"ל משמע דאם יש לספק אם חוטיין נמשכן אסור אפילו רואין שנתקרמו פניה מכל צד, והביא סמכין לזה ממרדכי פרק אלו עובדין וכן מפורש רש"י בפרק כל שעה, לעניות דעתי אינו ראה כלל, דשם לא נזכר מכל צד, והפנה, דאם אנו רואין שחויטין נמשכן, מסתמא עדין לא נקום בתנן, אבל אם הוא ספק לנו אם חוטיין נמשכן או לא, בודאי נקרימם-עדים מכל צד מודה לנו שאין חוטיין נמשכן, דאם לא ידענו למה שהנה המשנה לענין להמיר-הודה במנחות דף ע"ח ק"ל הסימן דקרימם פנים, הנה לה לשנות הסימן דאין חוטיין נמשכן, אלא ודאי היכא שאנו רואין שנתקרמו פניה כדון (עין שבת דף כ) ודאי אין אנו צריכין לפרס הלקח ולראות אם בפנים החוטיין נמשכן, ודמסתמא אין חוטיין נמשכן, ומצאתי שכן פסק בבית-הדין מהדורא הנניח סימן פ בדרבינו (וסתמא בשער-תשובה), וגדר של קרימם פנים, עין לציל בסימן רנד סעיף ה ובקשה ברוהה שם⁹⁴: (מ) עין בשערי-תשובה בשם הנוהג ביהודה, וכן ברתו בבאר הלכה, עין שם, ואף דבאלה רבה מצד דבספק יש להמיר, אלו ראה כל מנו ראשונים שהבאנו, לא היה חולק על השארית-יוסף וחק"ע ז"ל שמתמירין בזה: (כט) עין בבאר הלכה שברדגו דבר זה מקמה ראשונים: (ל) שארית-יוסף ותלמי-שבטע האלה נה, דלא בחקי-יעקב ט"ו, וכמו שכתבנו בבאר הלכה, ומכל מקום נראה ולענין לצאת בה ידי חובת מצה אין פדאי: (כו) פוסקים: (כח) חק"ע ז"ל, ובקרימם-עדים מפקפק בזה, דבכוש מכליל ומכליל, לא מבשליש⁹⁵: (כט) מן-אברכהם ממשמעות לשון הר"ף והרא"ש שקתבו דתרו לה במיא ומשמע אבל לא בשאר משקין, ואינו ראה גמורה, דאפטר נטונו במיא לאשמעינן דבכשול אפילו במיא לבר אסור (בית מאיר), ועין שם ששארית ונשאר בעקר הדין בצריך ציון, מיהו, מצאתי ברבנו מנוח שכתב בשם הר"ב להמיר בזה, ולענין דעתו קשה, מאי טעמא מיהא דאמרין ל' שיש עשה בין וישן ורביש, הברואי גם שם איתא טעם יין ודבש יותר מצד-ידי שרויה בתן, ואפילו טבי מטר וגם הנה יוצא בתן ידי חובה, וכן משום דלא הרי להם-שי; אלא ודאי נוקא על-ידי בשול אמרין שאבד טעם הפת, דפת האפוי יש לו טעם אחר, אבל פשה שמרביש בזה טעם יין לא אכפת לנו, ומה דאמרין שם בגמרא שאר משקין שמפייעין טעמן, רוצה לומר דבזה לא נרע על-קל-פנים מסתם בשול שהוא במים (אבל לא שהוא קל-ונוקר גמור, דאם-כן אין מוזירין מן הדין, כמו שכתבו בחיפנות), אבל שאמרו דאיכר מנה שם מצה מנה שמרביש בה גם טעם יין שכתובה, לא נרע שכתובה, ולא נרע מהמיר קלל להתמיר במצה טפי מפסח, ושם יש לאו פשר על בשול ואפילו הכי התיירו לא לכתוב אינש מצה ומרוד בהדי הדרי דלמא אחי מרוד וקבשל טעם דמצה, והכי נמי דלמא הדין מכליל טעם דמצה: נמינו דומה לעשה שנלוושה בדבש, דהתם נלושה קדם שבעשה פה נתאפה הכל ביחד ונקרא פה מתכלת, מה שאין פה הכא שאמר שגמר הפת באפיסתה ערב בה טעם אחר, ועין: (ל) הוא דעת הרמב"ם שהביא בבית-יוסף, וכן הביא גם-כן רבנו מנוח בשם רש"י, וכן מצד החושי' טהורם הלאה לתקל בזה (אכן דבריו שם מנומקין קצת שהשליא על האלפסי, ובאמת הוא מסתמא הגמרא בבבבב דף לח עמוד ב): (לג) מן-אברכהם ושארי אחרונים: (לג) והנה ממנו-אברכהם סעיף קטן ז משמע דאף להטביל אנו נכון, ודחה תראה מפסח, משום דפסח נפיש טעמא טפי, ולא נתיירא קלל להתמיר במצה טפי מפסח, ששם יש לאו פשר על בשול ואפילו הכי התיירו לסיק ולהטביל, וכל-שכן בזה, ודנו שנתמיר בשריה, ורבו מנוח קטב גם-כן ילא חמיר מזה מפסח, ובאמת תקרא שם דף קיש לא נשמע בסבא זו רק לענין שלא נשבת השעם מפי אף אם אוכל אחר-כך איה דבר, אבל לא לענין שמשום זה מטר להטביל, משום דעל-ידי טבילה בעלמא אינו מפיג טעם בשור הפסח, ודנו, דהרי לדעת המחמירין במצה שרויה במשקין, בודאי מקמירין גם בפסח שרוי משום דמפיג טעם, ולא מקללין בה משום דנפיש טעמה:

באר היטב

מחמרין, דה"ל ודאי ליקא לספקי בחוטיין נמשכין ממנה, ח"י: (י) לכן, ואם לקחה קדם לכן, פתח ה"ל ויש לאסור אף בדיעבד, שנתחממה פתחה שעמא דקונה חוץ למעור, והמורה גם-כן נתחממה ע"ש, וכתשובה נ"ש סימן יא מתיר אם התחזקה תכף לתירו, והח"י חולק עליו והסכים עם הש"י, אכן אם יש להסתפק אי חוטיין נמשכין ממנה כנו שנתקרמו פניה קצת או אפשר לצדד להמיר אם התחזקה מיד (וסתם פרי"ח: כשנאפה קצת שהגיע למאכל בדרוסתא) וישל לא תחזיק אסור שהיו חוטיין נמשכין מנתה קדם שנתחזקה ע"ש: (כ) שרויה, במים, וכתב המ"א: ודוקא בדיעבד, או לקמן או

וכן ברי"ה דהסתמא אחרנים דוקא במים קרים ולא בחמין ולא בפוחה, מיהו

משנה ברורה

לקלל לחם, (כז) והוא פשאנו רואין שנתקרמו פניה, (כג) והוא חד שנתרא⁸⁸, וצ"ל-כן אם נצטננה המצה ופרסה ונראה בה ריעותא מבפנים, שגבר שלא נאפה יפה, ואינו יכול שוב להכירה בסימן הצ"ל, יביט בפני המצה, ואם יראה שנתקרמו פניה קרימה מעליא שאין בו ספק⁸⁹ יש להמירה, (כד) אבל אם גם בהקרימה גופא יש בו ספק⁹⁰, הוא ספק דאורזתא לכמה פוסקים ואסור אפילו בהפ"מ מזה, ומניעת שמחת יום-טוב: (טז) ק"ם לכן ולהתחזקה, רוצה לומר, לא מבניא לטלה שלא להתחזקה בודאי אסור, דכיון שחויטין נמשכין ממנה (כט) הרי היא עדין בכלל בצק ונתחממן בודאי על-קל-פנים בשעור שהיה מיל, אלא אפילו לקחה על-מנת

הלכות פסח סימן תסא

(יט) *והוא שלא נמוחה, אבל אם (ט) (כ) בשלה אינו יוצא בה: ה (כא) ואם אפוי (כב) חמץ עם מצה, (י) לא נאסרה אלא-אם-כן (כג) נגעה בחמץ, והנוטל ממקום שנגעה (כד) כדי נטילת (יב) [יל] מקום והשאר מותר: הגה מצה שנגעפלה בתנור (יג) (כה) ודבוקה (כו) עד שאין שולט שם האש, (כז) *אורזין (יג) אותה (כח) תוף הפסח, (כט) אבל שאר מצות שבתנור (ל) מקרים, (לא) וקדם

ז טו בשם רמב"ם
ח ביה"דוק לרעה
הא"ש שהביא טעור

שערי השוקה

שום משקה ואוכלים, הבקיה צסק לציל סיון קסח דקברך המוציא ובהביי, ושפתי שפך מה ניגח ביול חדרו פתחיה אפילעמיה זיל לעה זקנתי, עכ"ל: [יל] מקום, עכ"ל: ועין בשו"ת רשב"ה הבהו סיון מא, שמיש

באר היטב

חולה אפלו לכהתלה: ואם אי אפשר לו לאכל השרוי במים שרין לה אף שרוי כיון ושאר משקים, ובשאר כל אדם אף דיעבר אע"י יוצא פשרי כיון או במשקים, וכל זה אין הלוק בין מה שמכריזין עליו על אכילת מצה או לאמיקמן. ועין ב"ח: (ט) בשלה. ל"ד בשלה אלא ה"ה בשריו לתוף הרוחנין. וכתב המ"א דאפלו בכלי שני יש להחמיר, וראה דה"ה בקבוש מעלי"ע אף בלא נמוח, דכביש פמכשל, ח"י. וע"ל סימן חנע מדין טורח הקבוש, ח"י: (י) לא נאסרה. דרית כי האי שאין בו שטמיה קלל לכ"ע אינו אסור ונראה, דלחמיתודה דר' מינים היו חמץ ומצה והאפות בתנור אחד, ראב"י. ופר"ח תקשה עליו, ועקר שלחמיתודה היו כ"י עשונים ובתנור גדול לא שיקא רחמא, ועין מ"א, ועח"י: (יב) מקום. הינו כע"י רחב אצבע. ומתקשרל ופ"ח מחמירין לאסור בזה, אכן מדברי הט"ו והמ"א נראה שפסקימימים לדעת הש"ע וכן נראה עקר, ט"מ בנגעשה תוף הפסח יש לאסור בזה כמו במצה כפולה שפסקמו, ח"י: (יג) ודבוקה. אבל באינה דבוקה ממש אין לאסור, ומ"מ אם לא קרמו פניה דלמטה במקום הפסח אסור, אחרונים: (יג) אותה. אבל שאר מצות אין לאסור במצה נפוחה או פטולה אף שרדו אותה במרדח אחת, כיון שהוא עשמו הקרא בעלמא, כמש"ל סימן תנא ס"ק ט, ע"ש:

באר הגולה

שקשה לו לאכל מצה וקשה, שיאכל מצה מפורדת אף שהיא כקמח⁴⁷, ומכריז על זה המוציא ראכילת מצה, והלבד שיאכל פסח⁴⁸ (אחרונים): * והוא שלא נמוחה, הגה מפורש ושי"י משמע דאפלו נתמסקה, כל זמן שלא נמוחה לגמרי, יוצא בה, ועין בפ"ח דמשמע שמצד פן לתלכה, וכן משמע בבאר הגולה שיקרא שיקראה קודם לרין זה ממה שאמרו יסקתו וגמלו, אם מצה היא אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח ורופעה לומר, ונדאי על-ידי שקנה, דאי על-ידי גשול אפלו לא נמקה אינו יוצא, וקמא לו כרבי יוסי, אף הצריכותא שם בחליץ לא אתא כל-כך בפ"י, עין שם בדרך קבל, אלא דנמוחה קרי היכא דראוי לגמיעה: אכן מדברי הרב בית יוסף משמע דאפלו לא נמקה לגמרי גס"ן אינו יוצא ידי מצה, ומה דנקט זוגמתי, אפשר דלרבותא דחמץ נקטה, דאפלו פנה דעברה עין שתייה גס"ן מן הדין משום דהתיב קפשי לכות השוקה, כדאיכא שם במקרא, וצריך עיון: * אורזין אותה תוף הפסח. עין משנה ברורה שהעמנו מעט

משנה ברורה

כתב רבנו גמ"ח בפשיטות דשרי, דבנה לא נתבטל טעם מצה⁴⁴, ורע עוד, דמה דמקלינן בשרייה במים, דקאא כששורה פניה שלם ביחד, אבל אם ישירה פריסות פחותות מבינה אינו יוצא בהן ידי חובתו אם נשרו כל-כך עד שנתלבנו המים מחמתן, שוקר נתבטלו מתורת לחם על-ידי זה, בן פנח המגן-אברהם בסימן קסח סצ"ח קט"ן ל. ועין שם במשנה ברורה סצ"ח קט"ן סג דברנו שם דאם שורה אינן זמן מרעט ולא נתלבן המים על-ידי זה, אפלו הם פחותות מכות לא אבד טעם לחם: (יט) והוא שלא נמוחה. עין באור הלכה: (כ) בשלה וכו'. אפלו (לג) אם יש בכל פתיחה כזאת וגם יש עדין תאר לחם עליה, לפי שאחר הבשול נתבטל ממנה טעם מצה⁴⁶, וכתבו האחרונים דלא דוקא בשלה, דהוא הדין בשרוי להוף רותחין, ואפלו בכלי שני יש לחמיר דלא לשרייה אפלו (לג) וכל זה בשנה"ד (לג) סולת ב⁴⁶, ודוקא במים, אבל בטרק (לג) יש לחמיר בכל גנני: ה (כא) אם אסור וכו'. אפלו (לג) תוף הפסח⁴⁹: (כב) חמץ עם מצה. בתנור אסור, (לו) אפלו בתנור קטן וסתום דמחמירין לציל בסימן תמו סוף סצ"ח א, בכאן שרי, דרית פת אסור בפת התור אין נקשב לכלום, והסכימו (לח) האחרונים להחיר בזה אפלו היו נלושים בשמן⁵⁰ או שפן, ומכל מקום אותו מקום (לט) שעמד החמץ בתנור צריה חסך כדי להכשירו⁵¹, אבל שאר מקומות בתנור אין צריכין הכשר, דאין מוליך ומתפשט בליעתו בכלי כחוש בלי רטב: (כג) נגעה בחמץ. הינו בתנור כשם חמין⁵²: (כד) כדי נטילת מקום. הינו, (מ) כע"י רחב אצבע-אגודל ביניני⁵³, ויש (מא) מאמרונים שפסקמירין בנגעשה תוף הפסח לאסור כל-כך⁵⁴, ולפי מה שכתב הג"ר א (מג) בסצ"ח קט"ן ז' יש להקל גם בזה: (כה) ודבוקה. אבל באינה דבוקה (מג) ממש אין לאסור, ומכל מקום אם לא קרמו פניה דלמטה במקום הפסח, (מד) ואפלו יש לו ספק בזה, אסור⁵⁵: (כו) עד שאין שולט שם האש. ורעה לומר, דכיון (מה) שנדבק ואין האש יכול לשלט שם בכת לאפות מיד⁵⁶, חישבין שאדחכי וקבי נתמסרה⁵⁷: (כז) אורזין אותה. פלה, (מו) דכיון שהחמץ מחבר במצה בטהיכה אחת, חוששין שמה נהפשת טעם החמץ בכל המצה⁵⁹, ואף-על-פי שיש במצה ששים נגדו אין מתבטל בחיכה, שחמץ בפסח במשה⁶⁰: (כח) תוף הפסח. ורעה לומר אם האפיה קנה תוף הפסח, דאז דינו במשהו [הגר"א]: (כט) אבל שאר מצות שבתנור וכו'. אפלו אם נוגעים (מו) ונושכים בזה, דאין אסור בחי"ש יוצא מחיכה לחיכה בלא רטב⁶¹, ורק צריך לומר שפית מצט מן התור עם האסור במקום הנגיעה (מח) כדי נטילה: (ל) מתרים. אפלו (מט) אם נגעו בה במקום הפסח⁶², ואם היתה אחת מן משותה שפן, (נ) אפלו התור שפן, (נא) אם נגע במקום הפסח בלא אסור⁶⁴, דאין להתור ומפסח לאסור וקרי פאלו הוא גס"ן שפן ומתפשט האסור בבלו, אבל שלא במקום הפסח סגי לה (נב) בכדי נטילה. ואם היתה המצה הכפולה שפן, (נז) אורזת לתכרחה הנוגע בה בכללה⁶⁵: (לא) וקדם פסח. הינו אפלו (נד) בממצא תוף הפסח,

שער הציון

(לג) דאי אין בהן בינה, הלא מבאר לציל בסימן קסח דאין שם לחם צלה כלל, ולמה להו לקרי"ף ותקב"ים לומר הטעם משום דטעם מצה ציון וליכא: (לד) פרי חדש, והביאו בבג"י: (לה) ואפלו ציון גמור מסתפק האלה רבה במרק דאולי אף פנה מתבטל טעם מצה, עין שם: (לו) פן משמע בבית יוסף: (לב) אחרונים: (לח) חק"עקב ואלה רבה ותמר משה והגר"ו, ואף שכתב-מרדכי כתב דמגן אברהם משמע דמחמיר בזה, יש להקל: (לט) חק"עקב ושי"א: (מ) אחרונים: (מא) חק"עקב ואלה רבה ותמר משה: (מב) לענין מצה פתולה, וכן מפרי חדש וטגן-אברהם וטאמר-מרדכי והצ"ח משמע להקל: (מג) הינו אפלו הם סומכים כל-כך עד שפגעט נדבק הפסח להרדי, כיון שאין נדבק ממש [מ"א בשם סוסקים]: (מד) שבות-עקב ואלה רבה והק"י וסוף, וכפרט לפי מה שהקדמנו לציל אפלו במצה שאינה פתולה לחמיר, פלישמן בנה: (מה) תרומת-השן: (מו) לביש: (מז) ש"י בשם רש"י: (מח) בגד"י, וישע, וקט"ה על הפוסקים שהוכיחו כדי קליטה⁶²: (מט) מגן-אברהם והגר"ו, וגם האלה רבה מצד להקל בהמגן-אברהם, ודלא כרש"י. ועין בפרי-מגדים שכתב דאם נגעו שלא במקום הפסח אפלו קליפה לא צריה, דאין בלוע יוצא כלל מסתיכה לחיכה בלי רטב, אבל אם נגעו במקום הפסח או שנסח זו בזה (נאפלו שלא במקום הפסח) אז צריך נטילה, וכי"ל: (נ) טגן-אברהם ושי"א: (נא) אף דמגן-אברהם בסימן זה אין סתלק בזה, העקר כמו שכתב המגן-אברהם בעצמו בתחלה בסימן תמו סצ"ח קט"ן ב, עין שם, מן הסכים הקור משה וכן הוא דעת האלה רבה שם וכן העתיק הגר"ו וט"י אדם: (נב) באר היטב וט"י אדם: (נג) כן משמע מלשון המגן אברהם בתמ"ז סצ"ח קט"ן ב וכן באר שם הפתחית השקל, ועין בשלחן-ערוך הגר"י⁶⁶, וצריך עיון: (נד) חק"עקב, וכן מוכח מהגר"א:

הלכות פסח סימן תסא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יח]

דקנה לא נתבטל טעם מצה⁽⁴⁴⁾.

(44) אכן, לענין טיבול המצה במלח, כתב לקמן (סי' תעה ס"ק ד) שאין נוהגים לטבל במלח את המצה שיוצאים בה ידי חובה [אף שכל השנה מטבילים במלח אפילו פת נקדה], משום שפת שאינה טובלה במלח נראית יותר לחם עוני.

ומצה שקיטפה במעט מי פירות בעודה חמה, כתב לקמן (סי' תסב ס"ק ה) שיש להיזהר שלא לצאת בה ידי חובת כזית מצה משום שהיא כעין מצה עשירה, ובפרט אם מחזירה לאחר הקיטוף לתנור. ולענין המנהג להחמיר שלא לאכול מצה שרויה משום חשש חימוץ, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תנח ס"ק ד).

[משנ"ב ס"ק כ]

נתבטל מקנה טעם מצה⁽⁴⁵⁾ וכו', וכל זה בשהיד סולדת ב⁽⁴⁶⁾.

(45) ואף שהבולע את המצה בלא שלעסה ולא הרגיש את טעמה, מבואר בשו"ע לקמן (סי' תעה ס"ג) שבדיעבד יצא ידי חובה, כתב המשגיב שם (ס"ק כט) ששונה דינו מדין המבואר כאן, משום שבשבוילעה יש למצה טעם אלא שהוא לא הרגיש את טעמה, מה שאין כן בענינו שבישל את המצה במים והיא איבדה את טעמה.

(46) ובטעם הדבר כתב המג"א (ס"ק ה), על פי המבואר בשו"ע לעיל (סי' שיח ס"ה) לענין ביטול בשבת שיש אוסרים ליתן פת אפילו בבלי שני שהיד סולדת בו [ומבואר ברמ"א שם שנהגים להיזהר בזה לכתחילה], ובבלי שני שהיד נכזית בו, כתב המשגיב שם (ס"ק מח) שלכל הדעות יש בו ביטול, ובבלי שלישי שהיד סולדת בו, צידד שם (ס"ק מז) להקל [וראה מה שהבאנו שם את דעת החו"א לגבי ביטול בבלי שלישי].

ולענין ברכת המוציא, כתב לעיל (סי' קסח ס"ק נב) שפת השרויה בבלי שני אף שהיד סולדת בו, אין דינה כמבושלת, ואם יש לה תואר לחם ברכתה 'המוציא', אף אם היא פחותה מכזית.

[ביה"ל ד"ה יוצא]

שיאכל מצה מפורדת אף שהיא קמח⁽⁴⁷⁾, ומכרסין על זה 'המוציא' ראב"ד מצה, וכלפי שיאכל פזת⁽⁴⁸⁾.

(47) ועינינו זו לפורר את המוצה, כתב בשו"ת בנין ציון (סי' כט) שהיא עדיפה על העיצה של שריית המצה במים [וצידד שם, שיתכן שאף לכל אדם מותר לאכול באופן זה], וכן דעת החו"א (דינים והנהגות פי"ז אות לו).

ולענין האם מותר בשבת לפורר מצה ולעשותה קמח, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שכא סי"ב ד"ה לפרח).

(48) ולענין שיעור כזית למי שחולה וכדו', כתב במשגיב לקמן (סי' תפו ס"ק א) שיכול לסמוך על שיטת הרמב"ם שכזית הוא כשליש ביצה, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ"ג עג) שיכול לשער את הכזית לפי הזיתים של זמנינו, וכדעת הגר"ח מו"אלוהין (הובא בשיעורין של תורה סי' יא ד"ה ובספר), ולפי המבואר שם (שיעורי המצות את כא) הוא בערך נפח של 16 גרם מים [וראה במשגיב שם, ומה שכתבנו שם בשיטת הגר"ח נאה].

ומה שכתב שצריך לאכול כזית, אין זה אלא כדי לצאת ידי חובת אכילת מצה, אבל לענין ברכת המוציא אין צריך כזית, ואף אם אוכל כל שהוא מברך 'המוציא', כמבואר בשו"ע לעיל (סי' קסח ס"ט) ובמשגיב שם (ס"ק מז), ומשום שאסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה.

[משנ"ב ס"ק נא]

אפלו תוף הפסח⁽⁴⁹⁾.

(49) שהרי אף המחמירים בריח של חמץ, מבואר ברמ"א לעיל (סי' תמו ס"א) שטעמם משום שאיסור החמץ הוא במושאו ואף בריח יש על כל פנים משהו חמץ, ואין זה אלא בפסח, אבל בערב פסח ואפילו משש שעות ולמעלה, שאין איסור החמץ במשדו [כמבואר בשו"ע שם (סי"ב)], כתב הביה"ל שם (ד"ה ונותן) שלכל הדעות אין איסור ריח של חמץ, ולכל הדעות אין אומרים שיהיה איסור זה חזור וינעור בפסח, כיון שאינו בעין וכמבואר ברמ"א שם (סי"ד) ובמשגיב שם (ס"ק כא ו-לג).

[משנ"ב ס"ק נב]

אפלו ד"ה גלגשים בלשמן⁽⁵⁰⁾ וכו', צריך הפק כדי להכשירו⁽⁵¹⁾.

(50) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סי' תמו ס"ט), שאף באופן זה הם נחשבים לכתחלים, מה שאין כן מה שמחמירם לעיל (סי' תמו סוף ס"א) ובמשגיב שם (ס"ק ט) אם אפה בתנור פת חמץ עם צלי שמן המותר, שהשומן שבצלי מפסח את הפת והחור ונותן ריח חמץ בצלי, וכמבואר בשו"ע (ירד ס"י קח ס"א).

ודוקא כשלא בשמן בלבד בלא מים, אבל ללוש עם מים כתב השו"ע לקמן (סי' תסב ס"ב) שאסור משום שזה ממחר להחמיר, ואם לש יאפנה מיד [וראה במשגיב שם (ס"ק ח) פרטי דינים בזה], ואם נרגש בה טעם השמן וכדו', כתב המשגיב שם שאין לצאת בה ידי חובת אכילת מצה, משום שאין זה לחם עוני.

(51) ולענין המרדה שהוציאו בו חמץ, כתב השו"ע לעיל (סי' תנא ס"ט) שאין מועיל לו הגעלה, ואפילו אם יקלפו בכלי אימנות, כתב המשגיב שם (ס"ק קיא) שלא מועיל, אכן, בדיעבד אם הגעיל אותו והשתמש בו להוצאת מצה, כתב שם (ס"ק קי) שהיא מותרת.

[משנ"ב ס"ק נג]

תנינו בתנור קשהם תפין⁽⁵²⁾.

(52) ושיעור חומם, כתב לעיל (סי' תמו ס"ק ז) שהוא שיעור יד סולדת בו, ומשמע שם שאסורים בניגועתם אף כשאניס בתנור, וכן כתב הלבושי שרד (ס"ק ב).

[משנ"ב ס"ק נד]

תנינו, קעבי רחב אצבע אגודל פינתי וכו'⁽⁵³⁾, בנעשה תוף הפסח לאסור בל⁽⁵⁴⁾.

(53) ומקום המדידה באגודל, כתב לעיל (סי' יא ס"ק יט) ולקמן (סי' תקפו ס"ק נד) שהוא בפרק העליון במקום הרחב באמצעו ולא בראשו ששם הוא מתקצר [וראה שער תשובה סי' יא ס"ק ג], ושיעורו לפי מידות זמנינו, לדעת החו"א (שיעורין של תורה סי' ג אות ב) הוא 2.4 ס"מ, ולדעת הגר"ח נאה (שיעורי תורה ח"א סי' ג אות כה) הוא 2 ס"מ.

(54) ובטעם דעות אלו שמחמירין לאסור, כתב בביה"ל לעיל (סי' תמו ס"א ד"ה ואין) שאין זה אלא משום חומרת איסור החמץ, ומבואר בדבריו שם שלדבריהם גם קודם פסח יש לאסור כולה אם אין שישים במצה כנגד החמץ [אמנם, אף כשיש שישים במצה כנגד החמץ, מבואר ברמ"א לקמן (סי' תסז ס"א) ובמשגיב שם (ס"ק ג) לענין חיטה בקטנה הנמצאת בעיסה, שיש לאסור על כל פנים כדי נטילה אף קודם פסח], וסיים שם, שבמקום הפסד יש להקל כדעת השו"ע שלא לאסור אף בפסח אלא כדי נטילה.

המשך במילואים עמוד 28

מילואים

הלכות פסח סימן תסא

המשך מעמוד קודם

30 והחזירא (א"ח סי' קב ס"ק יז ד"ה כ"י במ"ב) כתב, שהי"ט דוקא כשעבר זמן מרובה מן האפיה, שיתכן שמחמת יבשותה אין חוטים נמשכים ממנה, אבל אם עבר זמן מועט מן האפיה, אם אין חוטים נמשכים ממנה הרי זה סימן שהיא נאפתה אף אם היא נצטננה.

[משנ"ב ס"ק טו]

הו לא אָהי לַיְדֵי הַמּוֹצֵץ⁽³¹⁾ וכו', אִינְהָ בְּכָלֵל לָחֶם בַּקְּצֵק⁽³²⁾.

31 ואף אם הוציאה מן התנור כשהיא קשה וקרמו פניה משני צדדיה [שהיא שיעור אחר כדלהלן], ולאחר מכן היא נעשתה רכה, כתב הכף החיים (ס"ק לד) שאין לחוש בלל שמא לא נאפתה, משום שדבר זה נעשה מחמת האויר, ובפרט בזמן הגשמים אם מניחים את המצות מכוסות זו על זו.

32 ואף אם אוכלה מיד באופן שאין לחוש שתחמיץ, מימי אינה לחם ולא יוצאים בה ידי חובה, וכמבואר בבית הלל (ד"ה י"ש).

לסמוך על כך שאין חוטים יוצאים ממנה [דהרי היא נבחרה כבר בהוצאתה מן התנור כנ"ל], אין זה אלא במצוה עבה וקטנה שהורידה הניחה עד שנצטננה.

ואם עבר זמן מרובה מהאפיה, כתב החזירא (שם ד"ה כ"י במ"ב) שאין טלטול המצה סימן על אפיה, שאפשר שמחמת יבשותה אינה נפרכת בטלטולה.

29 ולחוש שמא במקום זה אין חוטים נמשכים ממנה ובמקום אחר חוטים נמשכים ממנה [וכן בקרימת פניה או טלטולה], כתב החזירא (שם ד"ה וכן ד"ה ומיהו, וסי' קבא ס"ק יט) שכיון שנילושה בשוה ואף חום התנור שווה בכלו, מן הסתם היא נאפתה בשוה, ואין לחוש לכך אלא אם כן ניכר שבמקום אחד לא נאפתה יפה, שאז צריך לבודקו ואין לסמוך על כך שבשאר המקומות היא נאפתה יפה, וכמבואר במשנ"ב להלן (ס"ק טו).

[משנ"ב ס"ק יז]

וְלֹא בְּזִמְן שֶׁנִּצְטַנְנָה⁽³⁰⁾.

הלכות פסח סימן תסא

המשך מעמוד סא

המים עצמם, כתב בהגהות רעקיא (שו"ע יו"ד סי' קה ס"א) לענין בליעת איסור בהיתר, שנהגו להתיר כל שלא ידע שריו מעת לעת באותם המים בלא הפסק.

[שעה"צ ס"ק נח]

דְּכָבוֹשׁ מְפֹלֵיט וּמְכַלִּיץ, לא מְכַשְׁלִיץ⁽⁴³⁾.

43 ולענין מרור כבוש, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תעג ס"ק לד) שיש אומרים שכבוש כמבושל אינו אלא כחומץ ולא במים [ראה כ"י יו"ד סי' קה ד"ה וכתב], ויש לסמוך על כך בדיעבד כחריצין, משום שאין מתבטל טעמו בכבישה במים, אבל בעלים של מימי המרור אין לסמוך על כך [וראה במשנ"ב לקמן (סי' תרמח ס"ק נד)].

כתב לעיל (סי' קסח ס"ק נד) לגבי פירורי לחם שיש בהם כוית והתבטלו, שמה שהלחם התנפח על ידי המשקה אינו מצטרף לכוית, לענין ברכת המוציא וברכת המוצץ, ומצה רכה העשויה כספת, כתב לקמן (סי' תפז ס"ק ג) שאין צריך למעכה, אלא משערים בה שיעור כוית נמות שהיא, וכתב בשעה"צ שם (ס"ק ז) שהוא הדין לענין ברכת המוצץ משערים את הכוית במצה זו כמות שהיא [וראה שעה"צ לעיל (סי' רי ס"ק א)].

42 דווקא כששרייה מעת לעת ברציפות, אבל אם היתה שרויה כ"ג שעות והוציאה ואחר כך שב ושרה אותה עד כ"ג שעות, כתב הפמ"ג (סי' תעג א"א ס"ק יד) לענין מרור הכבוש שאין זה כמבושל, ואף אם הוציאה זמן מועט קודם שעבר המעת לעת ושב ושרה אותה באותם

הלכות פסח סימן תסא

המשך מעמוד 122

אחת עם המצה ולהתיריה, אם ירדה עוד צד להקל. והחזירא (א"ח סי' קכב ס"ק י ד"ה כתב) כתב, שאף באופן זה איסור משום חומרת כפולה.

57 ואיסור מצה כפולה, כתב החק יעקב (ס"ק יח) שאינו אלא חומרא ואין לו מקור בשי"ט [ראה שעה"צ (ס"ק מ)], ובטעם הרב ביאר החזירא (שם ד"ה מצה), שהרי אף אם אין האש שולטת במקום הכפל לאפירתו מיד, מיזמן בזמן מועט הוא מתחמם בחום של יד סולדת בו ואינו מהמיץ, ובפרט במצות שלנו שהן דקות התנור חם מאד, וכל החשש שנא החמיץ מקום הכפל קודם אפירתו אינו על פי יסוד ההלכה אלא מנהג להחמיר.

[משנ"ב ס"ק נז]

אוֹרְזִין אוֹרְזֵה⁽⁵⁸⁾ וכו', בְּכָל הַמְצָה⁽⁵⁹⁾ וכו', שְׂחֵמֵץ בְּקֶטֶף בְּמִשְׁהוּ⁽⁶⁰⁾.

58 ואיסור זה של מצה כפולה, כתב השו"ע הרב (סי' תס ס"א) שהוא בין באכילה ובין בהנאה, וכן משמע במשנ"ב להלן (ס"ק לה).

[משנ"ב ס"ק נה]

וְאֶפְסֵלֵי יֵשׁ לוֹ סֶפֶק בְּנֶה, אֶסְרֵה⁽⁵⁵⁾.

55 ובאופן זה שלא קרמו פניה במקום הכפל, מבואר לעיל (ס"ק טו) שהוא איסור מן התורה ואינו רק חומרא משום כפולה [וראה שעה"צ (ס"ק מד)].

[משנ"ב ס"ק נו]

לְשֵׁלֵט שֵׁם בְּכָה לְאַפּוֹת מִיֵּד⁽⁶⁶⁾, מִיִּשְׁיֵן שְׂאֵהָהֵבִי וְהֵבִי נִתְחַמְצָה⁽⁶⁷⁾.

56 ואף שלענין אפיות מצה עבה, מבואר בשריע לעיל (סי' תס ס"ה) ובמשנ"ב שם (ס"ק יז) שהיא כשרה אף בעבה יותר מעובי הכפל, כתב הערוך השלחן (סי"א) שקבלה היתה ביד הקדמונים שכששני גושי עיסה דבוקים זה בזה אינם נחשבים לעיסה אחת, ואין האש שולטת בהם יפה כמו ששולטת בעיסה אחת אף אם היא עבה יותר.

ובאופן שהכפל דבוק למצה בנשיכה [שאם יפרדו ינשכו זה מזה], כתב הבית הלל (ד"ה ז) שיש להקל ולהחשיב את מקום הכפל בעיסה

מילואים הלכות פסח סימן תסא

המשך מעמוד קודם

נגעה המצה במקום הכפל נאסרת כולה משום חומרת כפולה, וביאר שם, שמה שכתב השעה"צ (סיק מט) בשם הפמ"ג אינו אלא מעיקר הדין, אבל משום חומרת כפולה אסרו את כולה בנגעה במקום הכפל, ואסרו כדי קליפה בנגעה שלא במקום הכפל.

ודקא כשהפריד את מקום הכפל ונגעה המצה בעדו הפנימי של הכפל, אבל אם נגעה המצה בעדו החיצון של הכפל, כתב החזו"א (שם ס"ק יד ד"ה שם ונגעה וסיק טו ד"ה ומי"מ וסיק יז ד"ה לפי) בשם המג"א (סיק יב) שאינו נחשב למקום הכפל, כיון שהאש שולטת שם היטב, ומבואר במחצה"ש (שם) שער חצי עובי המצה הפנימי נחשב למקום הכפל, וחצי העובי העליון אינו נחשב למקום הכפל.

64 ובאופן זה, כתב החזו"א (שם ס"ק טו ד"ה דין) שיש לאסור את כל המצה אף קודם הפסח, אם אין בה שישים כנגד מקום הכפל.

65 ומשמע אף אם נגעה שלא במקום הכפל (ובשעה"צ (סיק נג) נשאר בזה בע"ע), החזו"א (שם ד"ה ומשי"כ ע"ד) כתב, שבאופן זה אין טעם לאסור את כולה, שהרי שאר המצה אינה אלא בלועה מהחמץ שבמקום הכפל, ואם כן אין בליעתה יוצאת מחתיכה לחתיכה בלא רטוב, ומה לי אם המצה הכפולה התפטמה מחברתה השמנה (שלא אסר המשגיב בנגעה שלא במקום הכפל אלא כדי נטילתו, ומה לי אם המצה הכפולה היתה שמנה קודם לכן, ומה שכתב השעה"צ (סיק נג) שכן כתב המחצה"ש (סי' תמו על מג"א ס"ק ב), כתב החזו"א (שם) שאינו ברור, שהרי לא כתב המחצה"ש אלא שחמץ שמן אינו מצוי, וזו היא כוונת המג"א שם שכתב 'אם אין האיסור שמן, ואין סוניתו במה שכתב האיטורי' על המצה הכפולה שאסרה (שמוה"ד דייק המשגיב את דינו).

[שעה"צ ס"ק נג]

וַיִּצַן בְּשִׁלְחֵן יִצְרָחֵן הַגִּבּוֹרִים⁶⁶.

66 שכתב (סי"ח), שאף אם שתי המצות משרות בשומן נגעה המצה הכשרה בכפולה שלא במקום הכפל, אינה אוסרת אותה אלא בכדי קליפה, משום שאין הטעם הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רטוב, ואף אם נשכו זו את זו אינן נחשבות לחתיכה אחת משום כך דינם כגיל.

69 והחזו"א (א"ר"ח סי' קכ ס"ק טו ד"ה במ"ב) כתב, שאין לומר שהטעם שהרמ"א אסר את כל המצה הוא משום שהיא חתיכה אחת, שהרי הרמ"א לקמן (סי' תסז ס"יא) לענין היטה שנמצאה בעיסה, אסר את כל העיסה אף שאינה חתיכה אחת אלא שני גופים נפרדים וזראה בביה"ל לעיל (סי' תמו ס"א ד"ה ואין) שיש לחלק, ולעולם אין דבר כחוש מבלוע ללא רטוב אלא כדי נטילה, בין בחתיכה אחת ובין בשני חתיכות (ראה בגליון הרעק"א סי' תמו על מג"א ס"ק ב), ואין טעם הרמ"א אלא מנהג שנהגו להחמיר אף בחרוש שמא יתירו אף בשמן המפופע בכל החתיכה (ומקור דברי המשגיב הם בלבוש (סי"ה), שכתב לחלק בין מצה שנגעה בחמץ שאין לאסור את כולה, לבין מצה כפולה שיש לאסור את כולה משום שהיא חתיכה אחת עם מקום הכפל).

60 ומטעם זה, גם אם לא נתקפל במצה אלא משהו, כתב השו"ע הרב (ט"ו) שמחמירין בתוך הפסח לאסור את כולה (זראה משגיב לעיל (סי' תס ס"ק ב)).

[משגיב ס"ק טז]

דְּאִין אִסוּר קָחוּשׁ יוֹצֵא מִחֲתִיכָה לְחֲתִיכָה בְּלֹא רְטוּבָה.

61 ואין לאסור את מקום הנגיעה או הנשיכה משום כפולה ותאסר על ידי כך כל המצה, וכמבואר להלן (סיק לח).

[שעה"צ ס"ק מח]

וְהָמָּה עַל הַפּוֹסְקִים שֶׁהוֹקִיחַ קְדֵי קְלִיפָה⁶².

62 והחזו"א (א"ר"ח סי' קכ ס"ק טו ד"ה ומשי"כ ד"ה במ"ב שם) כתב, שמה שכתבו הפוסקים 'כדי קליפה' אינו אלא כשנגעה המצה שלא במקום הכפל (ואף זה אינו אלא משום חומרת המנהג של כפולה), ומה שכתבו 'כדי נטילה' הוא באופן שנגעה המצה במקום הכפל.

[משגיב ס"ק לו]

אֶפְלוּ אִם נִגְעוּ בָּהּ בְּמִקוֹם הַכֶּפֶל וְכוּ', אִם נִגְעוּ בְּמִקוֹם הַכֶּפֶל כְּלוּ אֶסְתִּיר⁶⁴ וכו', אוֹסְרֵת לְחֲבֵרָתָהּ הַנוֹגֵעַ בָּהּ בְּכִלָּהּ⁶⁵.

63 והחזו"א (א"ר"ח סי' קכ ס"ק טו ד"ה במ"ב ד"ה ומשי"כ) כתב, שאם

הלכות פסח סימן תסז

המשך מעמוד זה

[משגיב ס"ק ז]

אִין לְלוּשׁ בָּהֶם לְכַתְּחֻלָּהּ¹.

11 ואם עבר ולש בהם, כתב השו"ע לעיל (סי' תסב סי"ב) שימהור לאפות את העיסה מיד, ואם שהה קודם האפיה ואפילו לא שהה כשיעור מיל, כתב המשגיב שם (סיק ח) שיש לאסרה באכילה, והביא שהאי"ר צידד להתיר בהפסד מרובה אם לא שהה כשיעור מיל ולא ניכרים בה סימני חימוץ, הסיק המשגיב שבשוגג יש להקל בשעת הדחק.

הלכות פסח סימן תסח

המשך מעמוד 138

[משגיב ס"ק ו]

שֶׁנֶקְלוּ עָלָיו מַיִם¹¹.

11 ולענין אם מותר לזרוע חטים (או שאר חמשת מיני דגן) סמוך לחזן

חמץ בחל המועד שמא יבוא לאכול ממנו, וביאר אב"י את טעמו שהוא משום שכל השנה אינו בודל ממנו והגיל לאוכלו.

[משגיב ס"ק ה]

שִׁיתָן לְבִקְרָתָהּ מַעֲטַת מַעֲטַת קְדֵי שְׁלֵא יִשְׁתִּיר כְּלוֹם מְאֻכְלֵת¹⁰.

10 וכן לגבי סובין, אף שהמג"א (סי' תנר ס"ק א) הסתפק אם הם מחמיצים, כתב השעה"צ (סי' תסה ס"ק א) שרעת הרכה ראשונים ואחרונים שהם מחמיצים, וכן כתב הכף החיים (סיק טו) בשם הח"י אדם (כ"ל קבו סי"ה), שהדין שאסור לתת אותם לפני הבהמה אפילו אם הם יבשים ובלא מים, משום שמחמת הרוק של הבהמה יחמיצו.

בלי לבקוע את החיטה, ולרעתו דין דגן שטבע שאסור אפילו לא בקע, היינו רק בחטים, אבל שעורים שטבעו אינן אסורות אלא אם כן בקעו.

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תסא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לא]

פִּינָן שְׁנָאֵפִית קִדְּם פֶּסַח⁶⁷.

67) ולענין בדיקת המצות קודם הפסח, כתב הלחם הפנים (על קצושיע סי' קי ס"ק א) שטוב לבדוקן קודם הפסח ולהסיר מהן כפולות או נפוחות, כדי שלא יצטרך לשורפן כשימצאן בפסח (ראה מה שכתבנו בבחי' להלן (די'ה א')). וגם שלא יבא לאוכלן שלא מרעה. וכן כתב בספר מועד לכל חי (להגרי"ח פלאג'י, סי' ג ס"ק לג) ז"הנה מה טוב שיקרא לתלמיד חכם שיעבור על המצות ולברוק שאין בהן כפולה ונפוחה. וצר לי מאד שעל הכל שואלים, אך בענין מצה כפולה ונפוחה אין דורש ואין מבקש לשאול, ואיך יתכן שעם הארץ ידע להבחין ולבקר בין טוב לרע ואיזה יבשר, ואי אישר חילי היתני מתקן שלא יוכל שום אדם להגביה סל המצות מהתנור אם לא ילך אצלם חכם ויבקרם היטב, ומנהג החזו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' לז) היה לבדוקן כמה ימים קודם פסח, ולא בליל בדיקת חמץ, והגרשו"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה ארחות הלכה הע' ה) כתב, שיש לעיין מדוע אין בודקים אותן בליל בדיקת חמץ או על כל פנים ביום כנגד החלון או בחורף אם קשה לבדוקן לאור הנה.

[שעה"צ ס"ק נה]

הני אפילו פְּעֵרֵב פֶּסַח אחר זמן אשור⁶⁸.

68) וכמו שמבואר בשריע לעיל (סי' תמו סי'ב) ובמשנ"ב שם (ס"ק טו) שהחמץ בערב פסח אפילו ממש שעות ולמעלה לקיים על אכילתו והוא אסור בהנאה מן התורה, ומימי אינו אסור במשהו אלא דינו כשאר איסורים, כיון שאין חיובים עליו כרת אלא בפסח.

[משנ"ב ס"ק לג]

וקביבו פְּרִי נְטִילָה⁶⁹ וכו', לְאַחַר הַפֶּסַח, אֵין לְהַתְּרִישׁוֹ וכו', בְּמַרְדֵּה אֶתְרַת אִם יֵשׁ כְּאֶשְׁרֵינוּ⁷⁰.

69) ולענין היטה מבוקעת שנמצאה בעיסה, כתב לקמן (סי' תמו ס"ק ג) שקודם הפסח צריך להסיר סביבה כדי נטילה גם אם יש בעיסה שישים כנגדה, שיש לחוש שמא לא פלטה החיטה טעמה אלא מטביבה ושם אין שישים כנגדה.

ומה שלא מטירים כדי נטילה מצידו מצה שבורה, ולא חוששים שמא היה כפל בצידה, כתב החזו"א (ארי"ח סי' קכב ס"ק י ד"ה הא) שהרי אף באיסור גמור הלכה היא שספק דרבנן לקולא, וכל שכן מצה כפולה שאינה אסורה מעיקר הדין אלא משום חומרא, ולא נהגו להחמיר אלא כשהכפל לפנינו, אבל כשאינו לפנינו סומכים על עיקר הדין שאין הכפל מחמין (ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק כח)).

70) ובטעם הדבר כתב החק יעקב (ס"ק יח) שבין שאינו אלא חומרא כגיל, מותר לאוכלו לאחר הפסח, שהרי אף ספק חמץ שעבר עליו הפסח יש מותרים אותו באכילה (כמבואר במשנ"ב לעיל (סי' תמו ס"ק ח)), ואם כן הוא הדין מצה כפולה או נפוחה, שאינה חמורה יותר.

71) וכן כתב לעיל (סי' תנא ס"ק קיא) בשם החק יעקב (שם ס"ק נד), שאם אי אפשר למצוא מרדה אחר בנקל מותר אף לכתחילה להוציא בו, ובטעם הדבר כתב החק יעקב שם, משום שאין האיסור של מצה כפולה או נפוחה אלא חומרא בלבד, וכיון שכפולה או נפוחה הוא דבר המצוי אם כן יהיה צורך תמיד להחליף את המרדים הרי זה כדעבר, והוסיף שם, שמתעם זה אין צורך להכשיר בתנור את המקום שבו נאפתה מצה כפולה או נפוחה.

ובדיעבד אם הוציאו מצות במרדה שהוציאו בו מצה כפולה או נפוחה, כתב שם, שאין לאסורן.

והחזו"א (ארי"ח סי' קכ ס"ק טו ד"ה וי"ג) כתב טעם נוסף להתיר אף לכתחילה מרדה שהוציאו בו מצה כפולה, וכן להתיר את מקומה בתנור ללא הכשר, משום שאינה נוגעת בהם אלא מצדה החיצונית, ואין מקום הכפל אוסר אלא כשנוגעים בו מצידו הפנימי (ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ל)).

[משנ"ב ס"ק לג]

הַסְפִּימוּ הַתְּרִימִים בְּשִׁנְיָתָם לְהַתְּרִישׁוֹ⁷².

72) ומצה שהתקמה ועלתה כולה מעל קרקעית התנור ואינה נוגעת בקרקע התנור אלא בצדדיה, כתב הכף החיים (ס"ק עט) בשם תשובות אהל יוסף (סי' ח) שאף היא בכלל מצה נפוחה, שיש לחוש שאין בכח קרקע התנור לאפות את תחתית המצה, אלא שאין העולם נוהרים בזה, ואם רואים שתחתית המצה לא נאפתה יפה, כתב הכף החיים שם שיש להחמיר.

[משנ"ב ס"ק לד]

פִּינָן שְׁנָאֵפִישׁ חֲלָל בְּעֵבְרָה פִּלְיָן שְׁנַתְּחַמְצָה פְּלֵהָ⁷³ וכו', הוא גְּדוּל פְּלֵהָ פְּכָם כְּמוֹ אֲגוּז לוחי⁷⁴ וכו', או כְּמוֹ אֲצִבְעֵי-גוּדָל בִּינוּנִי⁷⁵ וכו', אֶלְא לְשִׁישׁ בְּתוֹכוֹ אֲצִבְעוֹת (שְׁקוּרִין בְּלַעֲזָלִי"ף) שֶׁהוּא סִימָן לְחַמּוֹץ⁷⁶ וכו', נֶקֶב בְּתוֹף נֶקֶב, חוֹשְׁשִׁין לְאֶסֶר פְּלֵהָ⁷⁷ וכו', וְהַתְּרִישׁוּהָ לְתַנּוּר וְנִתְּפָתָה, שְׂרִי לְכָלִי עֲלֵמָא⁷⁸.

73) וכמבואר בשריע הרב (סכ"ה), שהנפוחות במקום אחד מוכיחה שלא התעסקו בעיסה עסק גמור המבטל את תחילת חימוצה, וכשהושיבנה בתנור והתנפחה נתגלה בושתה שהיתה כבר חמוצה.

ומשמע מדברי המשנ"ב, שהן באופן הראשון של מצה נפוחה והן באופן השני, יש לאסור את כל המצה, וכן מבואר בפרי"ח (ד"ה ומ"ש מצה נפוחה) [אכן, בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"א תשובה יא) כתב, שמשמע מהשריע הרב (סעיפים כג-כה) שבאופן השני שהביא המשנ"ב שלא נעשה חלל אלא תפחה המצה באמצעותה, אין אוסרים אלא את מקום הנפוחה וסביבותיו כדי נטילה].

74) ואף באופן השני שאין חלל במצה אלא שהתנפחה באמצעותה, כתב האי"א (בוטשאטש, ד"ה נפוחה) שאין לאסור אלא כשהתנפחה בשיעור זה.

75) ומבואר בא"ד (ס"ק יז) ששיניהם שיעורם שווה [נשם כתב, שיש לשער באגוז לוח גדול], דעת הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' נה) שלא די שרחבו של החלל יהיה בשיעור זה אלא אף גובהו צריך להיות כשיעור, שצריך שיוכל להכניס אגוז לוח לתוך החלל זה.

76) ואם יש במצה אבעבועות קטנות מאד, כתב הערוך השלחן (סי"ג) שאין לחוש לכך, שהרי בכל מצה יש בהכרח אבעבועות קטנות מאד.

77) ואף באופן זה, כתב האי"א (בוטשאטש, ד"ה נפוחה) שאין אוסרים אלא כשהנקב בשיעור אגוז לוח או אצבע אגודל כגיל [וכן מבואר במחצת"ש (ס"ק יג ד"ה ואם)].

78) ובטעם הדבר כתב הבי"ח (ד"ה וכתב מהר"י"ל), שכיון שנאפית שוב אין היא מחמיצה, אמנם לענין לצאת במצה זו ידי אכילת מצה בליל הסדר, כתב המשנ"ב לקמן (סי' תסב ס"ק יז) שיש להיזהר שלא לצאת במצה זו ידי חובה משום שהיא כעין מצה עשירה.

הלכות פסח סימן תכא

סב פאר הגולה

פסח * אין לאסר (לב) רק מקום (יד) * דבורה (תחיד סימן קכו ופסקי סימן קמה). מצה (טו) [טז] (לג) נפוחה * (ואם האא קעבט פסח לאסר זמן אסרו צדק לשטי פשעים קננד הקבל, בתרשיל פוטוה)

שערי תשובה

הבי"ח שחמץ שנגע במצה שבתפיר אסור הפל, הבי"ח לשיטתו דאפלו בכוונת אסור, אף דפמ"ש, אם נאפה כראוי שנגע חמץ אינו אסור אלא פרי גטילה, והי"ח במצה שנתפלה דינא נהי, ומהש"ע נשמע דאף פשלא נאפה כראוי אינו אסור אלא כ"ג, וצ"ע להלך כמ"ש, ע"ש, וע"ש סימן לו, וסימן ט בתוספת שנתפלה במצה אפיה, אם אין הפנים יש להחמיר לאסר כל העצה, ואם אין להסתפק שמא בא לשם קום שפאקת המצה קראיי איז רק כ"ג או כ"כ פון שפאסור והספיר כח"ש, אבל אם י"ל שקבא לשם כשקצוץ המצה לא נאפה כראוי יש לחוש להס' בקרבן המצוץ מפעפע, ע"ש, ועין בתורה יקחמאל סימן צא: [טז] נפוחה, ועין בדברי שמואל סימן רלו, במצות הדקות שלטו אין לחוש לאבקעבנות והוליים הנפדים מבחמץ ובפנים דברך רבא דרבא הנעשים מחסת האור אפלו במלושים ע"י זריזין כלי שהיה בו, שהרי ספגין פרשו ספגו מלאה תללים, ואפלו אינם רק בחמץ דקים רק קצת דעבי אין לחוש, והפסח באמצעותו הנו שפדיר תצי ע"י העליון המסתחית או שהגפה למעלה מתקדמות הפנים אמצעותה של גוף המצה, דעת דתה שפדיר במצות העבות קצת, ע"ש, ובי' דמ"ש הפוסקים נצטר המצות כדי שלא יפסו אינו משום שהנפוחה סימן לחמץ נפסח המצוץ בהיותה עסה דאיכא אין לחלוק בין נפח המצות הנדקם כ"ג, וביסימן שעד הארץ בהו קצת נכתב שאין התקיר שלא יפח מחסת שהנפוחה סימן לחמץ שהיה בו בנות, אלא לטוב שלא יחמץ, ש"ע המצה במצות העבות כדלעיל אין האור ש"לשחט ונה ואין נאפה כהנהו, פ"ש א"ח ר"א"ם בחילוק מצות עבות הנפוחה באמצעותו והחצי העליון אינה נאפה בתחתון, וכתב רא"י להתקיר כשהחמץ משום גדר או גנות סופרים כשהיא דנגפלה כמתיר או

פאר היטב

(יד) דבורה. אפלו נמצא תוך הפסח, בין שפאפית קדם פסח, ומדסתם רמ"א משמע דס"ל דאע"ג דאין סי' נגד מקום הפסח שרי, וכ"כ הט"ז ורב פוסקים, אכל רש"ל ובי"ח ומהר"א מצריכים סי' נגד הדבור. ומ"מ נ"ל דלא כפי סי' אלא נגד עד הפנים היבא שדבורים לתנודי, רבדוד החיון שולט האש שפיר, מ"א. והח"י העלה עקר קדעת דלא כפי סי' נגד מקום הדבור, ע"ש, וכ"כ בא"י. ואם נמצא מצה כפולה ונפוחה לאחר פסח, העלה הח"י דאין להחמיר בין שהיא עצמו חמץ בעלמא ויש להחמיר בהנצא אחר פסח, ע"ש, ודלא בא"י. וע"ל סימן תמו סי' מג מ"ש. ועמ"א: **(טו) נפוחה.** יש בזה שני פרשים, פרוש א' שנקלקה ע"י המצה ושהעליון עלה למעלה, וע"ל נפוחה באמצעותה שלא נחלקה כלל אלא שקנבד גוף המצה כמו שהוא בלחם חמץ, כ"כ הבי"ח, ומסר"ס מלובלין כתב כפי הראשון, והט"ז האריך להחמיר כפי הראשון ומסיק דאין אסור אלא פסי' השני, ע"ש. ובמ"א פתב בשם הט"ז שהחמיר לגמרי נפוחה, וד"ל: מיזר אף על פני שמים וארץ כי לא ראיתי פ"ע א' מן חוה"מ שפ"ס אסור שום מצה שנגפחה וכי' ואדרבה שחך על האוסרין, ע"כ אין להפסיד ממון של ושאול בשביל זה, עכ"ל הט"ז. והקרי' על מדוקדק להקל ראש בקרבן שאבותינו ואבות אבותינו נהנו בו אסור, עכ"ל המ"א. הנה מ"ש בשם הט"ז לא נמצא בן בספר הט"ז שלפנינו אלא שעושה פשר דבר בין העדות כמ"ש, אכן בחשבוה הט"ז כתב הלשון מקלש כמו שהעתיק בשמו המ"א. וכתב הח"י: בודאי אין להקל בדבר שאבותינו נהנו בו אסור, ומ"מ די הוא במשדו כאלו הוא חמץ בבור וכן אוסרין הרי"ב-איידין! ושאר פלים ומה שנגשמשו בידו, והמה מפסידין פמון של ישראל ומצוה משמחת יו"ט כי די בחמץ וזו לענין המצה עצמה. ועי' שו"ת דברי שמואל סימן רלו ושע"ר שפאל גס' פ"ה, ע"ש. ואם לאחר שנאפית טחו אותה בשמן והתורה לפתור ונעשית נפוחה, שרי לכ"ע, מ"א: **(טז) אסורה.** כל המצה ואפלו סי' לא מנהי אפלו קדם פסח, דכ"ל נחתמעה, כ"כ מור"ם מלובלין סימן קה, וכן

לאסר אותה מצה, דלא כמו שראיתי אינה מורים שאוסרין אף המצרכת אפלו שנגשמשו בידו, והמה מפסידין פמון של ישראל ומצוה משמחת יו"ט כי די בחמץ וזו לענין המצה עצמה. ועי' שו"ת דברי שמואל סימן רלו ושע"ר שפאל גס' פ"ה, ע"ש. ואם לאחר שנאפית טחו אותה בשמן והתורה לפתור ונעשית נפוחה, שרי לכ"ע, מ"א: **(טז) אסורה.** כל המצה ואפלו סי' לא מנהי אפלו קדם פסח, דכ"ל נחתמעה, כ"כ מור"ם מלובלין סימן קה, וכן

פאר הלכה

אף טעם הדבר. ומפל מקום אינו אלא הקרא בעלמא ויכמו שפכת הט"ז, דהא נהי שעלוא בגידו אינו צריך מדינא אלא כדי גטילה. ועין בבאר הגור"א שכתב, דלפי מאי דמבאר לעיל סימן תמו סוף סליף, א' גם בתוך הפסח אין לאסר אלא מקום דביקרו, וכן הסכים שרי קודש דזיקא, ואפשר דעוד שהנגע גם הם מודו דלש להחמיר, אמנם אם יש לו ספק בעצם הפסח בודאי אין להחמיר חוץ לאותו מקום: * אין לאסר רק מקום הדבור. עין במשנה ברורה

משנה ברורה

בין שנאפית (נה) קדם פסח⁶⁷: **(לב) רק מקום דבורה.** וסביבו **(ט) כדי גטילה**⁶⁸, והשאר מ"מ (כו) אף דליח בהו ששים נגד מקום הפסח. אם נמצא בביתו מצה כפולה ונפוחה לאסור הפסח, (גח) אין להחמיר⁶⁹. וטוב להוציא מצה כפולה או נפוחה במרדח אחרת (נט) אם יש באפשרות⁷⁰: **(לג) נפוחה.** יש פ"ה שני פרושים: א) שנקלקה ע"י המצה באמצע וחלק העליון עלה למעלה; ב) שלא נחלקה כלל, אלא שהפח גוף המצה באמצעותה. (ס) והסכימו האחרונים בשניהם (סא) להחמיר⁷¹: **(לד) אסורה.** כל (סב) המצה אף במקום שלא נפחה, ואפלו אם הנפיתה היתה רק (סג) באחת מן הקצרות, בין שנעשה חלל בעביה תלין שנתחמצה כלה⁷², (סד) ואפלו יש ששים במצה נגד מקום הנה לא מנהי, ואין חלוק בין קדם פסח או בפסח. ועין באחרונים שהספיקו שאין לאסר אלא אם-בין החלל הוא גדול כליכף כמו אגוז⁷³ (שקורין האז"ל-ני"ט) או כמו אצבע-גודל (סה) בינו⁷⁴, ונדקא ששעלה החלק העליון מן המצה בגובה למעלה, אבל אם לא עלה למעלה, אלא שכתוף ע"י המצה יש נקב חליל כשעור שנתפאר, אוסרים (סו) מקום הנקב לבר, שאותו מקום דומה למצה כפולה שאין חם האש שולט שם, והשאר מ"מ אפלו תוך הפסח; ואין אוסרין אפלו במקום הנקב אלא כשיש בתוכו אבקעבנות (שקורין בלעז'לי"ף) שהוא סימן לחמץ⁷⁵, אבל אם הוא חלק מתור. ואם יש במצה שני נקבים, נקב בתוך נקב, חוששין לאסר כלה⁷⁷, וכל זה אם הנפיתה נעשה בתנור בפעם ראשון, אבל אם לאחר שנאפיה טחו אותה בשמן והתורה להגור והחפחה, שרי לגלי עלמא⁷⁸: **(לה) קרום.** הינו קרום דק מלמעלה, ולא באמצע ע"י המצה. (סז) יש מאחרונים שכתבו,

שער הציון

(נה) הינו אפלו בערב-פסח אחר זמן אסור⁶⁸: (נו) ט"ז ושי"א: (נז) בן מוכח מסתימת רמ"א וכן פסקו הש"י ומהר"ם לובלין ופרי תרש ומתרייל ואלהיו זוטא וזק"ש יעקב וסקר"ה, ואף דהקט"ו אבדוקם קט"ז דרש"ל ובי"ח ומהר"א מצריכים נגד הדבור, אין להחמיר בל"ה בשמן מצה כפולה בין עלה הנזר ענין זה בש"ס, וימו שכתבו האחרונים; ועוד, דהא תגר"א ופרי תרש מקלח אפלו בתוך הפסח רק מקום הדבור והינה אפלו ליכא ששים נגד אותו מקום ונהא הביא הגור"א ראיה טעם סימן תמו סוף סליף א דאין צריך רק כדי גטילה, ועל-פל-פנים נקל בתינהו בקדם הפסח, ובפרט שאפלו בתוך הפסח לכלי שלמא אינו אלא חמץ בעלמא, כמו שכתב הט"ז: (נח) בן פתבו פ"ה אחרונים: (נח) ב"ח ומהר"א אבדוקם בשם פ"ה אחרונים, וכל כמ"ז: (סא) והנה דף התוס' שזראים בתוך התנור שהמצה החתיל להקנפת פ"ה עליה כפתרה שלא העלה למעלה, משמע מדברי החת"ק שיש פ"ה חשש: (סב) אחרונים: (סג) אלהי רבה וס"פ אדם, ומה שכתב הרמ"א באמצעותה: הינו שנקלק ע"י וכו' ולא על-ידי קרום דק, אי נמי, ארקא דמלקא נקט, שדברך להתפח באמצע [א"י]: (סד) מור"ם מלובלין ומגן אבדוקם ואלהיו זוטא: (סה) בן הסכים האלהי רבה ושי"א, דלא כמגן אבדוקם שכתב באמצע קטנה: (סז) כגון אבדוקם בשם גאון דורו, וכתב דהקט"ו משה שהוא הקרא בעלמא ואין לאסר הפלים משום זה: (סז) שערי תשובה בשם דברי שמואל וברכי"ה ס"פ:

תרוגם: 1 מגררת, פ"ה.

